

Akademide Cinsiyetlendirilmiş Bakım Emeginin Etkileri ve İş-Yaşam Dengesi ¹

Gül ÖZATEŞLER ÜLKÜCAN ² - Şebnem ÇELİK ³ - Duygu YURTTAŞEN ⁴

Başvuru Tarihi: 26.07.2023

Kabul Tarihi: 12.10.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışma, kadın ve erkek akademisyenlerin özel hayat ve akademi arasındaki dengeyi ne şekilde kurmaya çalıştıklarını, evliliğe, ebeveynliğe, ev içi emeğe yaklaşımlarını ve pratiklerini analiz etmektedir. Anlam ve deneyim analizlerini mümkün kılmayı hedefleyen nitel araştırma tekniği ile var olan literatür temel alınarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme soruları üzerinden bireylerin akademide konumlanmış biçimlerini ve koşullarını etkileyen, cinsiyet farklılıkları, iş ve aile yaşamlarını kapsayan öznel deneyimlerine ulaşmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 18 kadın ve 18 erkek akademisyenle görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler tematik analiz yöntemiyle ilgili literatürle bağ kurularak anlamlı, tekrarlayan ve bütünlüklü kodları içeren deneyim ve anlam dünyalarını sunma doğrultusunda analiz edilmiştir. Bulgulara göre başat iki temadan ilki akademik kariyerin aile ve yaşam kararlarını nasıl etkilediği; ikincisi ise aile ve yaşam kararlarının akademik kariyere nasıl yansıdığı olarak ortaya konmuştur. Bulgular, aile kurma ve akademik kariyer arasında kalma biçimlerine, evlilik ve çocuk yapmanın ötelenmesi ile bakım emeğinin cinsiyetlendirilişine dair sonuçlar içermektedir. Ayrıca akademisyenlerin akademik hayatlarının, kariyer kararlarının ve bunlarla baş etme biçimlerinin cinsiyetlendirilmiş bakım emeğinden nasıl etkilendiğine dair değerlendirmeler sunulmaktadır. Böylelikle Türkiye'de bakım emeğinin kadın ve erkek akademisyenlerin deneyimlerine etkisini ortaya koyarak alandaki literatüre ve sosyal politika yaklaşımlarına katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akademide Cinsiyet, Bakım Emegi, İş-Yaşam Dengesi, Ebeveynlik, Cinsiyete Dayalı İş Bölümü

Atıf: Özateşler Ülkücan, G., Çelik, Ş. ve Yurttaşen, D. (2023). Akademide cinsiyetlendirilmiş bakım emeğinin etkileri ve iş-yaşam dengesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(4), 1173-1192.

¹ Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 30.06.2021 tarihli toplantısında alınan 2 sayılı Karar'la etik açıdan uygun bulunmuştur.

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, gul.ozatesler@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8504-6926

³ Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, sebnem.karaagac@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2669-9406

⁴ Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, duygu.yurttasen@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9878-7061

The Effects of Gendered Care Work and Work-Life Balance in Academia

Gül ÖZATEŞLER ÜLKÜCAN⁵ - Şebnem ÇELİK⁶ - Duygu YURTTAŞEN⁷

Submitted by: 26.07.2023

Accepted by: 12.10.2023

Article Type: Research Article

Abstract

This study analyzes how men and women academics try to establish a balance between private life and academia, their approaches and practices towards marriage, parenthood, and domestic labor. With the qualitative research technique aiming to enable the analysis of meaning and experience, it was tried to reach the subjective experiences of individuals that affect the ways and conditions of their positioning in the academy, including gender differences, work and family life through semi-structured interview questions based on the existing literature. Therefore, 18 men and 18 women academics were interviewed. The interviews were analyzed in line with the thematic analysis method in order to present their worlds of experience and meaning that contain meaningful, repetitive and coherent codes by linking with the relevant literature. According to the findings, the first of the two dominant themes is how academic career affects family and life decisions; the second is how family and life decisions are reflected in academic career. The findings include results on the ways of staying between starting a family and academic career, the postponement of marriage and childbearing, and gendered care-work. In addition, evaluations are presented on how academics' academic lives, career decisions and how they cope with them are affected by the gendered care work. Thus, it is aimed to contribute to the literature and social policy approaches in this field by revealing the impact of care-work on the experiences of men and women academics in Turkey.

Keywords: Gender in Academia, Care Work, Work-Life Balance, Parenthood, Gendered Division of Labour

⁵ Dokuz Eylül University, Faculty of Letters, Department of Sociology, gul.ozatesler@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8504-6926

⁶ Dokuz Eylül University, Faculty of Letters, Department of Sociology, sebnem.karaagac@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2669-9406

⁷ Dokuz Eylül University, Faculty of Letters, Department of Sociology, duygu.yurttasen@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9878-7061

Giriş

Bakım emeği, ev içi emek, öz bakım, çocuk bakımı ve yaşlı bakımını kapsayışı ve cinsiyetlere bağlı rol ve görev dağılımına eklenmesiyle toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin merkezî alanlarından birisi olmaktadır. Toplumsal eşitlik ve adalet üzerine çalışmaları ile etkili olan Nancy Fraser (2016), bakım krizinin küreselleşen finansal kapitalizmin toplumsal yeniden üretim çelişkilerinin dışı vurumu olduğunu belirtmektedir. Fraser, toplumsal yeniden üretimi ekonomik üretimden ayıran ve bunu sağlayan bakım emeğini değersizleştirerek kadınların omuzlarına yükleyen bir toplum inşasında ekonomik krizin yanı sıra bir toplumsal krizin saklı olduğuna vurgu yapmaktadır. Ekonomiyi toplumdaki, üretimi yeniden üretimden ve aileyi işten ayıran bir sınır mücadelesinin sınıf mücadelesiyle beraber kapitalizmin merkezinde durduğunu belirtir (Fraser, 2016, s. 103). Kadınların ücretli emeğe katılımlarında bu sınırların ötesinde analizler yapmak ve bakım emeği ile emek piyasasına katılım arasındaki ilişkileri ortaya koymak önem teşkil etmektedir (Akkan, 2019; Buğra, 2020; Buğra ve Yakut-Çakar, 2010; İlkaracan, 2012).

Türkiye'de nispeten kadınların emek gücüne katılımının yüksek olduğu akademide bakım emeğinin kadın ve erkek akademisyenleri nasıl etkilediğini ortaya koymak, emek piyasası dinamikleri ile cinsiyet yapılandırmaları arasındaki ilişki hakkında ipuçları sunma potansiyeline sahiptir. Nicel görünürlük açısından cinsiyet temsiliyet oranlarının yakın olduğu sektörlerden olan akademi, cinsiyetlendirilmiş bakım emeği ile birlikte düşünüldüğünde kadınların ve erkeklerin farklı deneyimlerden geçerek yer aldıkları bir kurum olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu makale, 2021 yılında Türkiye'de Yüksek Öğretim Kurulu tarafından araştırma üniversitesi olarak belirlenen 20 devlet üniversitesinden biri olan Dokuz Eylül Üniversitesinde yapılan araştırma verilerine dayanmaktadır. Akademideki cinsiyet deneyimleri üzerine yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar, çoğunlukla kadınlarla görüşmelere dayanmakta hem erkek hem kadın akademisyenlerin deneyimlerine dayalı çalışmalar sınırlı kalmaktadır (örn. O'Laughlin ve Bischoff, 2005). Bu sınırlılığı da göz önünde tutarak, makale hem kadın hem erkek akademisyenlerin özel hayat ve akademi arasındaki dengeyi ne şekilde kurmaya çalıştıklarını, evliliğe, ebeveynliğe ve ev içi emeğe yaklaşımlarını ve pratiklerini analiz etmektedir. Türkiye'de bakım emeğinin kadın ve erkek akademisyenlerin deneyimlerine etkisini ortaya koyarak alandaki literatüre ve sosyal politika yaklaşımlarına katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Literatür Taraması

Ücretli emeğe kadınların katılımı göz önüne alındığında akademi, özellikle ülkemizde nispeten avantajlı bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak toplumsal kadınlık/erkeklik algısı, güç/statü dağılımı, cinsiyet rolleri ile beklentileri kadın ve erkeklerin akademideki konumlarını farklı şekillerde biçimlendirmektedir. Akademide cinsiyet farklılıklarını ele alan pek çok çalışmada (Bkz. Kemkes-Grottenthaler, 2003; Machado-Taylor ve Özkanlı, 2013; O'Laughlin ve Bischoff, 2005; Ward ve Wolf-Wendel, 2016; Thun, 2020) aile ve iş hayatındaki dengeyi kurma zorluklarını, kadın akademisyenlerin erkeklere kıyasla çok daha fazla deneyimlediği ortaya konulmaktadır. Akademideki cinsiyetlendirilmiş yapısında konumlanmanın (Dubois-Shaik ve diğerleri, 2019; Santos ve Cabral-Cardoso, 2008; Jardins, 2010; Ramsay ve Letherby, 2006; Rosa, 2022; Tuncer, 2020) yanı sıra kadın ve erkek akademisyenler toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümüne bağlı emeğin yeniden üretimine farklı şekillerde iştirak etmektedir. Bu durum, bakım emeğinin cinsiyetlendirilişi ile birlikte kadın ve erkek akademisyenlerin kariyerlerini ve kişisel mücadele deneyimlerini etkilemektedir.

Schiebinger ve Gilmartin, Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların bilimde artan kazanımlarına rağmen kadın bilim insanlarının erkeklere göre yaklaşık 2 kat daha fazla ev işi yaptıklarını ortaya koymaktadır. Dünyanın en iyi araştırma üniversitelerden olan Stanford Üniversitesinde eş olan kadın bilim insanları evdeki yemek, çamaşır ve temizlik işlerinin %54'ünü yaparken eş olan erkek meslektaşları bu işlerin sadece %28'ini yapmaktadır. Profesyonel sorumluluklar dışında kalan görevlerdeki cinsiyet farklarının araştırılması,

kadınların kariyer tercihlerini ve çıktılarını anlamak için elzemdir (Schiebinger ve Gilmartin, 2010, s. 39). Norveç gibi refah devletinin iş yaşam dengesinde cinsiyet eşitliği gözetildiği vurgulanan toplumlarda da akademinin cinsiyete dayalı eşitsizliklerden etkilendiği görülebilmektedir (Thun, 2019). Özellikle sınırsız zaman, mekân ve gereklilikler üzerinden tanımlanan çalışma prensipleri, akademik işi, cinsiyet rolleri ve yaşam alanlarındaki dengelerle sıkı sıkıya ilişkilendirmektedir.

Akademinin cinsiyete dayalı ne gibi deneyim farklılıkları yarattığı, bir kurum olarak içerisinde bulunduğu toplumun cinsiyet düzeni; cinsiyete dayalı beklentiler, roller, benlik şemaları ve davranış biçimleri ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu açıdan, kadınların bakım veren olması yönündeki beklentilerin ve uygulamaların, kadın akademisyenlerin kariyerlerine ve yaşamlarına yansıtış biçimlerini; aile hayatı, annelik ve akademisyenlik deneyimlerinin kesişim alanlarını açığa çıkaran çalışmalar (Bkz. Baker, 2008; Howe-Walsh ve Turnbull, 2016; Ramsay ve Letherby, 2006; Winslow, 2010) önemli katkılar sunmaktadır. Böylesi bir analize önemli bir katkı sağlayan Pritchard (2007), İngiltere ve Almanya'daki üniversitelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini karşılaştırdığı araştırmasında, akademiye kadınların iş yaşamında da yaygın toplumsal beklentilerden muaf olmadığını göstermektedir. Akademisyen kadınlara atfedilen ev içi sorumlulukların ve deneyimlerin, akademik hayatlarındaki önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, alandaki uluslararası çalışmalar (bkz. O'Laughlin ve Bischoff, 2005; Lunn, 2007, Huddleston-Mattai, 1995; Santos, 2014) kadın akademisyenler için akademi ve ebeveynliği dengelemek durumunda kaldıklarını, iş/aile baskısını daha fazla hissederek iş fırsatlarını değerlendirirken erkeklerden daha dezavantajlı konuma düşebildiklerini, belirli ünvanlara/seviyelere yükselmeden evlilik, çocuk gibi ailesel kararları almada zorlanabildiklerini ve tüm aile üyeleri için daha fazla bakım emeği sarf ettiklerini açığa çıkarmaktadır.

Cinsiyete dayalı roller ve deneyimlere bağlı olarak iyi oluş ve algılayış farkları da yaşanmaktadır. O'Laughlin ve Bischoff, Amerika'nın çeşitli bölgelerinden 85 erkek 179 kadın akademisyeni kapsayan çalışmalarında, akademiye kadınlar ve erkekler için iş stresi benzer çıksa da aile stresinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuşlardır (O'Laughlin ve Bischoff, 2005, s. 100). Erkeklerin pek çoğu çocuklarla bağlantılı bakım emeğini eşlerine yüklerken kadınlar, kariyer ve iş sorumluluklarında ancak eş desteği olduğunda daha az aile stresi raporlamışlardır. Kadın akademisyenler, ebeveyn sorumluluklarında erkeklere göre daha az eş desteği gördüklerini ve belirli ev işleri ve çocuk bakımı aktivitelerine çok daha fazla zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir.

Türkiye, küresel cinsiyet farkı raporunda 146 ülke içerisinde 129. sırada yer almaktadır (Global Gender Report, 2022, s. 11). Ancak istihdam oranları açısından bu sıralamada daha üstte yer alan ülkelere kıyasla daha fazla kadın akademisyen bulunmaktadır (Machado-Taylor ve Özkanlı, 2013; Yenilmez 2016). Bu durum, Türkiye'de öğretmenliğin, kadınlar için esnek çalışma saatleri ve öğretim seviyesindeki çocuklara paralel olan tatil vakitleri ile kadının geleneksel aile içerisindeki cinsiyet rollerini yerine getirmesini engellemediği için de toplumsal olarak kabul gören ve prestijli bir iş olmasına bağlı olabilmektedir. Yenilmez, akademik sektördeki kadınların yüksek eğitim kurumlarının sayısının artmasıyla daha fazla akademik personele ihtiyaç duyulduğu 1980'ler ve 1990'larda yoğunlaştığını da belirtmektedir (Yenilmez, 2016, s. 300). Bununla beraber, erkek akademisyenlerin de neoliberalleşen piyasalarda ekonomik olarak daha avantajlı işlere geçiş yapmasının kadın akademisyenlere daha çok yer açtığını eklemektedir.

Nispeten yüksek kadın istihdamına karşın Türkiye'deki akademi de toplumsal cinsiyet inşalarından nasibini almaktadır. Kurum içi cinsiyetlendirilmiş algı ve uygulamalar, disiplinlerin cinsiyetlere göre ayrıştırılması, işe alım ve yükselmelerde ön yargı ve engelleri kapsayabilmektedir (Hünler ve Boyacıoğlu, 2019; Demirtaş ve Gündüz, 2020; Dursun, 2014; Poyraz, 2013; Tuncer, 2019). Bunun yanı sıra, bakım emeğinden sorumlu tutulmanın kadın akademisyenlerin kariyerlerini doğrudan etkilediği de görülmektedir. Ev içi sorumlulukların çoğunu tek başlarına üstlenmek durumunda kalan kadın akademisyenler, iş hayatında yükselmekten bilinçli

olarak uzak durabilmektedirler (Demirtaş ve Gündüz, 2020, s. 234). Benzer bir şekilde, Altınoluk (2017, s. 62) kadın akademisyenlerin akademik yükselişlerinin evlilik ya da annelik gibi cinsiyet rolleri ile ilgili durumlardan dolayı sekteye uğradığını belirtmektedir. Özellikle ebeveynlikle beraber iş ve aile yaşam dengesini kurmak Türkiye'deki kadın akademisyenler için erkek meslektaşlarına göre çok daha zorlu olmaktadır (Başarır ve Sarı, 2015; Belkıs, 2016; Demir, 2018; Ergöl ve diğerleri, 2012).

Yöntem

Bu çalışma, anlam ve deneyim analizlerini mümkün kılmayı hedefleyen nitel araştırma tekniği üzerinden (Willig, 2008) yaşanmış deneyimin anlamlandırılmasını vurgulayan fenomenolojik yaklaşımla (Creswell ve diğerleri, 2007) oluşturulmuştur. Var olan literatür temel alınarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme soruları (Bkz. Ek) üzerinden bireylerin akademide konumlanış biçimlerini ve koşullarını etkileyen, cinsiyet farklılıkları, iş ve aile yaşamlarını kapsayan öznel deneyimlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler tematik analiz yöntemiyle (Braun ve Clarke, 2006, s. 79) ilgili literatürle bağ kurularak anlamlı, tekrarlayan ve bütünlüklü kodları içeren deneyim ve anlam dünyalarını sunma doğrultusunda analiz edilmiştir.

Araştırma evrenini oluşturan İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi %51,4 kadın, %48,6 erkek akademisyen oranıyla toplam 3204 akademisyeni kapsamaktadır. Çalışmanın örneklemini, Dokuz Eylül Üniversitesinin Edebiyat ve Fen Fakültelerinde çalışan 18 kadın 18 erkek toplam 36 akademisyenden oluşmaktadır. Çalışmanın örnekleminin seçildiği Edebiyat Fakültesinde %57,3 kadın %42,7 erkek akademisyen oranıyla toplam 127, Fen Fakültesinde ise %53,4 kadın %46,6 erkek akademisyen oranıyla toplam 126 akademisyen bulunmaktadır. İki fakülteden cinsiyet, ünvan, kadro pozisyonu ve çalışılan bölüm farklılıkları temsiliyetlerini hedefleyerek kotalı örneklem belirlenmiştir. Buna göre, profesör, doçent, doktor öğretim üyesi ve öğretim görevlisi/araştırma görevlisi kadrolarını kapsayacak şekilde Fen Fakültesindeki 6 bölümün hepsinden, Edebiyatta bulunan 12 ayrı bölümün 8'inden katılımcıya ulaşılmıştır. Eşit cinsiyet ve ünvan temsilleri esas alınarak yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her görüşme yüz yüze ve bire bir olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Görüşülenlerin isimleri takma isimlerle değiştirilmiş, aşağıdaki anlatılarda demografik bilgileri şu şekilde verilmiştir: Takma İsim, Ünvan, Eğitim Durumu, Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Çocuk Sayısı (varsa). Örnek olarak: *Emel, Dr. Öğr.Üy., Kadın, 38, Evli, 1 çocuk*.

Örnekleme yer alan 36 akademisyenin 28'i evli (%77) (14 kadın, 14 erkek), 8'i bekârdır (4 kadın, 4 erkek) (%33). Yaş aralığı 31-59 arasındadır. Evli olan erkek akademisyenlerde evlenme yaşı ortalaması 26 iken kadın akademisyenlerde 32.6'dır. Görüşülen kişilerden 24'ü çocuk sahibi olmakla beraber 21 kişinin tek çocuğu bulunmaktadır. Geri kalan 1 kişinin eşinin önceki evliliğinden 2 çocuğu, 1 kişinin kendi evliliğinden 2, 1 kişinin de 3 çocuğu vardır. Kadınlarda anne olma yaşı ortalama olarak 32.75 iken erkeklerde baba olma yaşı 32.27'dir. Fen Fakültesinden 1 erkek (*Namık, Prof. Dr, Erkek, 52, Evli, 1 çocuk*) dışında tüm evli çiftlerin eşleri ücretli olarak emek piyasasına katılmaktadır.

Örnekleme kapsamında eşi de akademisyen olan 15 kişi vardır. 1 erkek (Edebiyat Fakültesi-Arda, Ar. Gör, YL, Erkek, 31, Bekâr), 1 kadın (Edebiyat Fakültesi-Narin, Ar. Gör, Dr., Kadın, 32, Bekâr) dışındakilerin hepsi yani 13 kişi evlidir. 2 kişinin birlikte yaşadıkları kişiler akademisyendir ve eş olarak ele alınmıştır. 15 kişi arasında her iki eş ile de görüşülen 3 çift bulunmaktadır. Yani, örneklem 10 evli, 2 evli olmayan 12 akademisyen çiftin verisini içermiştir. Eşlerle ayrı görüşmeler yapılmıştır. Her iki eş görüşmesine katılan akademisyen çiftlerden bir çiftin çocuğu yoktur, bir çiftin 1 tane 8 yaşında, 1 çiftin de 1 tane 22 yaşında çocuğu bulunmaktadır. Toplamda 15 kişinin 7'si erkek (6 Edebiyat Fakültesinden, 1 Fen Fakültesinden) 8'i kadındır (5 Edebiyat, 3 Fen Fakültesinden).

Etik Bildirim

Araştırmada kullanılan görüşme formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 30.06.2021 tarihli toplantısında alınan 2 sayılı Karar'la etik açıdan uygunluğuna karar verilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Bu çalışma kapsamında yapılan görüşmeler üzerinden elde edilen öznel deneyimler, 2 temel tema altında aşağıda sunulmuştur: 1. Akademik kariyerin aile ve yaşam kararlarını nasıl etkilediği. 2. Aile ve yaşam kararlarının akademik kariyere nasıl yansıtıldığı. Bulgular, aile kurma ve akademik kariyer arasında kalmak başlığı altında evlilik ve çocuk yapmayı öteleme ve bakım emeğinden oluşan ilk bölümle başlamaktadır. İkinci olarak ise akademisyenlerin akademik hayatlarının, kariyer kararlarının ve bunlarla baş etme biçimlerinin cinsiyete dayalı iş bölümünden nasıl etkilendiği, akademisyenlerin cinsiyetlendirilmiş bakım emeği ile imtihanı başlığı altında sunulmaktadır.

Aile kurma ve akademik kariyer arasında kalmak:

Evlilik ve çocuk yapmayı öteleme

Zaman ve mekânla sınırlı olmayan akademik çalışma, çoğu zaman, ev ortamında da çalışmayı talep edebilmektedir. Özellikle yüksek lisans ve doktora süreçlerinde araştırma ve tez yazma aşamaları, yoğun odaklanma, esnek ve uzun çalışma gerektirebilmektedir. Akademisyen olmak ve sürdürmek için eğitim süresince evlenmemek ve çocuk yapmamak tercih edilebilmektedir. Akademide uzun eğitim süreci ve gecikebilen devamlı-ücretli bir işe sahip olma vakti de evlilik zamanını öteleyebilmektedir. Evlenip evlenmeme, evlenme vakti ve çocuk yapma kararı tüm akademisyenleri bir oranda etkilemekle beraber geleneksel cinsiyet rolleri içerisinde kadın akademisyenler için daha zorlayıcı kararlar olarak görülmektedir.

Danışman öğretim üyeleri özellikle doktora öğrencilerine doktora eğitimleri sürecinde evlilik ve çocuk yapmamasını tavsiye edebilmektedir. Haluk (*Prof. Dr., Erkek, 42, Evli, 2 çocuk*), doktora öğrencilerine '*doktora bitene kadar evlenmeyeceksin ve çocuk yapmayacaksın*' dediğini ve kendisinin de bu şekilde yaptığını belirtmiş, nihayetinde öğrencisi de öyle yapmış ve doktorası nedeniyle evlilik kararını ertelemiştir. Aslı (*Prof. Dr., Kadın, 49, Evli, 1 çocuk*) da kendi deneyimi üzerinden akademik danışmanların bu sürece dahil olabildiğini ve bireylerin çocuk kararlarını denetleyebildiklerini belirtmektedir: "*(Akademik kariyer evlilik ve çocuk yapma vaktimi) etkiledi, geciktirdi, gerçi hemen çocuk istemedim, bölüm başkanım doktorayla çocuk olmaz dedi, danışmanımı da ayrıca kendisi.*"

Örneklemdaki kadın akademisyenlerin 10'u, erkek akademisyenlerin ise 5'i akademisyenliğin evlilik kararlarını ve zamanlarını etkilediğini belirtmiştir. Akademinin evlilik kararının ötelenmesine etkisinde, kadınlar eğitimin uzaması ve yoğun tempoyu daha fazla dile getirmişlerdir:

"Ötelenmesine neden oldu. Uzun eğitim süreci. Doktora çok sürdü." (Emel, Dr. Öğr. Üy., Kadın, 38, Evli, 1 çocuk)

"Bence etkiledi. Çalışarak okuma da etkiledi. Uyuyacak zamanım yoktu, karar için uygun koşullar yoktu; yoğun bir tempo." (Gülnehal, Prof. Dr., Kadın, 50, Bekâr)

Erkek akademisyenler ise devamlı işe girmenin evlilik için ön koşul gibi onlara sunulmasının üzerinde durmuşlardır:

"Ertelemek zorunda kaldık. İşe girmeyi beklemek için. Doktora yapıyordum ve o sırada eşimle tanışıyordum. İşe girince de evlendik." (Kağan Doç., Erkek, 34, Evli)

"Benim için işe girmek (evlenme vaktimde) etkili oldu. İş bulamasaydık evlenemezdik." (Arda, Ar. Gör, YL, Erkek, 31, Bekâr)

Evlilik kararı alınanın yanı sıra evliliği sürdürme ile akademi arasında da negatif bir ilişki kurulabilmektedir. Narin evlilik ile akademinin dengesinin bir kadın olarak zor kurulduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Evlilik çok zor. Ben boşandım da doktorayı bitirebildim. Ev işleri, yayın beklenti, yükselme, stres arayı açıyor.”
(Narin, Ar. Gör, Dr, Kadın, 32, Bekâr)

Arda (Ar. Gör, YL, Erkek, 31, Bekâr) da evliliğinin tez yazımını yavaşlattığını düşünmektedir. Gökhan (Doç., Erkek, 44, Bekâr) ise doktora süresince evliliğini ertelediğini ve sonrasında da *“aile yaşantısının oluşmadığını”* ve evlilik deneyiminin boşanmayla sonuçlandığını belirtmektedir. Özgür de benzer şekilde akademisyenliğin evlilik kararında gecikmeye neden olduğunu ve daha önce niyetlenmesine rağmen evlilikten döndüğünü ifade etmektedir: *“Akademisyendi o da. Ne o ne ben değişiklik yapmak istedim; vazgeçtik.”* (Özgür, Doç., Erkek, 43, Evli, 1 çocuk)

Akademisyenliğin, aile yaşamını etkilemesinde bir başka faktör olarak çocuk sahibi olma kararının alınmasını ve vaktinin belirlenmesini görmekteyiz. 13 kadın 8 erkek akademisyen akademik hayatlarının çocuk sahibi olma kararlarını, çocuk sayılarını ve çocuk yapma vakitlerini etkilediğini belirtmiştir. Bazı kadın akademisyenler evlilik ve çocuk yapmadan tamamen uzak durmalarını akademik kariyerin taleplerine bağlamaktadır. Emine, ilk eşiyile çocuk ve doktora ikilemini *“Tezlerimiz bitince nur topu gibi tezimiz oldu ama nur topu gibi bir çocuğumuz olamadı...Üzücü...Sonra ayrıldık.”* sözleriyle anlatmaktadır. Emine'nin devam eden anlatısı annelik ve akademisyenlik arasında kalmanın kendi üzerinde yarattığı suçluluğu, hissettiği hıncı ve kariyerdan uzaklaşmasını açığa çıkarmaktadır: *“Ben bu nedenle akademiye küstüm. Çocuk doğurmadım diye kendimi cezalandırdım. Doçentliğe başvurmadım. ‘Anne olamadım doçent de olmayayım’ dedim. Ama şimdiki eşim sayesinde tekrar çalıştım ve doçentliğe başvurdum. 7 Nisan’da evlendim 14 Nisan’da doçentliğe başvurdum.”* (Emine Prof. Dr., Kadın, 59, Evli, 2 çocuk)

Akademisyenliğin çocuk sahibi olma kararını etkilediğini belirten 8 erkeğin 6'sının ise eşleri de akademisyendir ve cevaplarını verirken eşlerinin akademisyen olmasını da vurguladıkları görülebilmektedir:

“Tabii ki (akademik kariyer çocuk yapmamızı etkiledi). Gece dersleri vardı mesela Nazlı Hanım gece derslerine giriyordu.” (Cemil, Prof. Dr., Erkek, 50, Evli, 1 çocuk)

Benzer şekillerde, 1'den fazla çocuk yapmama durumunu, akademik kariyerdan dolayı evliliğin ve çocuk kararının ötelenmesine bağlayan hem kadın hem erkek akademisyenler olmuştur:

“Doktora bittikten sonra (31 yaşında evlendim, 33 yaşında anne oldum ve bu nedenle ikinci çocuk yapma şansımı kaybettim.” (Pervin, Doç. Dr., Kadın, 39, Evli, 1 çocuk)

“(Akademik kariyer çocuk yapmamızı) etkiledi. Bir tanede durmayı etkiledi.” (Adil Prof. Dr., Erkek, 51, Evli, 1 çocuk)

Görüşme bulguları, akademisyenlerin hem evlilik kararının alınmasında hem de çocuk sahibi olma zamanının ve çocuk sayısının belirlenmesinde bir denge kurmaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Pek çoğunun dengeyi, evlilik ve çocuk kararlarını öteleyerek kurdukları görülmektedir. Akademisyenlerin deneyimlerini anlamlandırışları aile hayatlarının nasıl kurulduğu ile iç içe geçmektedir. Bu anlamda evdeki zamanlarını nasıl düzenledikleri, ev işlerine ve ebeveynlik sorumluluklarına dair görev dağılımları ile bakım emeği deneyimleri öne çıkmaktadır.

Cinsiyetlendirilmiş bakım emeği: ev işi ve ebeveynlik

Geleneksel cinsiyet rollerine dayalı ev işleri ve ebeveynliği kapsayan cinsiyetlendirilmiş bakım emeği, kadın ile erkek akademisyenlerin hayatlarını ve akademi deneyimlerini etkilemektedir. Kadın ve erkek akademisyenlerin ev işlerinde aldıkları roller, annelik ve babalık deneyimleri farklılaşabilmekte ve bu farklılık, deneyim ve anlatılarına yansiyabilmektedir.

Ev işi konusunda bekâr ve evli akademisyenler arasında çok büyük bir fark gözükmektedir. Bekâr akademisyenlerden 4 bekâr erkek günde ev işine ayırdığı vakti ortalama 48,75 dakika olarak ifade etmişlerdir. 4 bekâr kadından 2'si net bir cevap vermemiş ancak az olduğunu belirtmiş, diğer 2'si 1 saat olduğunu belirtmiştir. Evli akademisyenler ise hem ev işinin daha fazla vakit aldığına hem de ev içindeki cinsiyete dayalı iş bölümü deneyimlerine değinmişlerdir. 14 evli erkek, ev sorumluluklarına ayırdıkları vakti ortalama 53,8 dakika olarak ifade etmiştir. Bu anlamda, evli erkeklerin ev işine ayırdıkları vakit, bekâr erkek ve kadınlardan ufak bir farkla artış göstermiştir. Evli kadınlar için ise artış çok daha fazla olmuştur. 14 evli kadın akademisyen, ortalama 2 saat ev işine ayırdıklarını belirtmişlerdir.

Evli çiftlerde ev işlerinin paylaşımı konusunda 28 evli bireyden 1 kişi (1 kadın) ücretli yardımcı ile kendisinin ev sorumluluklarını taşıdığını belirtirken 11 kişi (5 kadın 6 erkek) eşler arası ortak paylaşım belirtmiştir. Ortak paylaşım belirten 2 kadın akademisyen, ev işlerinin çoğunluğu için ücretli yardımcı tuttuklarını belirtmiştir. Bu bakımdan, esasen 9 kişi (%32; 3 kadın, 6 erkek) eşler arası bir paylaşımından bahsetmiştir. Evli olmayan ancak partneri olan 2 kişi de (1 kadın, 1 erkek) ortak paylaşımı vurgulamıştır. *Narin (Ar. Gör, Dr., Kadın, 32, Bekâr): "Kim müsaitse. Yemek ben et, partnerim balık yapar. Ortak genelde."*

Geriye kalan 16 kişi (%57; 8 kadın, 8 erkek) evliliklerinde ev işleri ve çocuk bakımı hususunda kadının bakım emeğine dayanan geleneksel cinsiyete dayalı bir iş bölümü olduğunu ortaya koymuştur. 16 kişinin 8'i (2 kadın 2 erkek çift görüşmesine dahil olan evli akademisyenlerden olmakla beraber toplam 5 kadın, 3 erkek) tüm ev içi sorumlulukların kadınlara atfedildiği, cinsiyete dayalı katı geleneksel bir iş bölümünün içerisinde olduklarını belirtmiştir. 8 kişi (3 kadın, 5 erkek) ise ailelerindeki iş bölümünü tanımlarken kadınların ev içi sorumluluklarla donatılıp erkeklerin ev dışı sorumlulukları yerine getirmesinin beklenildiği cinsiyete dayalı geleneksel bir iş bölümünden bahsetmişlerdir. Bu tarz bir geleneksel iş bölümünde, ev işlerinde yemek, temizlik, ev düzeni ve çocuk bakımının dahil edildiği ev içi işler çoğunlukla kadına, tamir, çöp atma, market alışverişi gibi bağılantılı işlerin ise erkeklere atfedildiği görülmektedir:

"Ev işi-yemek, temizlik bende. Eşimde de araba, site yönetimi, aidat, tamirat." (Burcu, Ar. Gör, Dr., Kadın, 34, Bekâr)
"Ben lojistik, çöp atma, pazara gitme gibi sorumluluklarım vardı, eşim yemek." (Adil Prof. Dr, Erkek, 51, Evli, 1 çocuk)

Cinsiyete dayalı daha katı geleneksel bir iş bölümü içerisinde olduğunu belirten Gamze bakım emeğinin üzerinde yarattığı yükü şu şekilde belirtmektedir:

"Eşimin bana söylediğine göre elinden geldiğince destek oluyor ama bana göre yeterli değil. Daha çok benim üzerimde oluyor. Geç geliyor ve cumartesileri çalışıyor, bu da benim üzerime daha çok yük bindiriyor. (...) Her şeyi yapıyorum, evde hem hizmetçi hem çocuk bakıcısı hem akademisyen." (Gamze Prof. Dr, Kadın, 44, Evli, 2 çocuk)

Ayrıca, akademisyenlerin büyük bir kısmı değişen zaman aralıklarında ev içi temizlik ve işler için ücretli ev işçiliğine başvurmaktadır. Ücretli ev işçiliğine başvuran 23 kişiden (%64) 12 kişi arada sırada, 6 kişi ayda 1-2 gibi sıklıkla ücretli ev temizliği yaptırdığını belirtirken 2 kişi haftada 1 gün, 2 kişi haftada 2-3 gün, 1 kişi her gün ücretli ev hizmeti aldıklarını belirtmiştir. Bunlardan 1 tanesi arada sırada aldığını söyleyen bekâr erkek bir akademisyen, 1 tanesi de 1 çocuğu olan bekâr kadın bir akademisyendir. Bunlar dışında ücretli ev işçiliğine başvuran 21 kişi evlidir ve birbiriyle evli olan 2 kişi dışında hepsi çocuk sahibidir. 2 kişi de kedi ve köpek ebeveynidir. 7'si evli 6'sı bekâr 13 kişi (%36) ev işleri konusunda yardım almadıklarını belirtmiştir. 18 evli akademisyen (10 kadın akademisyen, 8 erkek akademisyen-3 çift birbiriyle evli akademisyen- yani 15 ailede) eve gelen ücretli ev işçisi ile kadınların iletişim kurup işleri organize ettiğini belirtirken 2 ailede ortak iletişimin olduğu, 1 kadın akademisyenin de eşinin bu işleri üstlendiği görülmüştür. Yardım almayan evli akademisyenlerden 2'si kadın (1'inin 1 çocuğu var, 1'inin çocuğu yok), 5'i (3'ünün 1 çocuğu var, 2'sinin çocuğu yok) erkektir.

Görüşülen 23 ebeveyn akademisyenden (11 kişi baba, 12 kişi anne) 8 kişinin (4 kadın, 4 erkek) çocukları 20 yaşının üstündedir. 15 akademisyenin (8 kadın, 7 erkek) çocukları ise 15 yaş ve altında bulunmaktadır. Bakım emeğine daha fazla ihtiyaç duyabilecek 10 yaşın altında çocuğa sahip 6 kadın akademisyenden hepsi çocuk bakımının kendilerinde olduğunu, 6 erkek akademisyenden 4'ü eşinde olduğunu söylemiştir. Bu akademisyenler aralarında birbiriyle evli bir çift de bulunmaktadır; yani toplamda çocuk bakım emeğinin zaruret olarak görüldüğü 11 aileden 9 ailede (%81) çocuk bakımı tamamen kadınların sorumluluğuna bırakılmış gözükmektedir.

Emel (Dr. Öğr. Ü., Kadın, 38, Evli, 1 çocuk), eşinin desteğini aldığı zamanlar olduğunu ekliyor: “Eşim, (çocuk bakımını) paylaşım konusunda bazen insafa geliyor.”. Övünç ise anneliğin 'doğal olarak' onun öncelikli sorumluluğu olduğunu belirtirken kendisi çalıştığı zamanlarda eşinin çocukla ilgilendiğini söylüyor. Eşi de özel sektörde akademisyen olan Seda çocuk bakımıyla beraber pek çok ev içi sorumluluğun kendine düştüğünü şu şekilde belirtiyor:

Çocuk sorumluluğu tamamen bende. Birçok şeyin farkında bile değil eşim. Uyuma, uyutma, emzirme, evdeki sorumluluklar, görünmeyen işler, organizasyon bende. (...) Eşim özel sektörde çalışıyor esnek değil anne desteği aldım. (Seda, Arş. Gör YL, Kadın, 33, Evli, 1 çocuk)

Çocuk bakımı konusunda sorumluluğun kadınlarda olduğu öne çıkarken babalarınki daha çok ortaklık, destek ya da yardım olarak ifade edilmektedir. Böylelikle, çocuk bakımının kadına atfedilmesi kadın akademisyenlerin hayatında belirleyici olabilmektedir. Eşlerden ziyade ailedeki diğer kadınlardan destek almak bakım emeğinin sadece anne olmakla değil kadınlığa tanımlandığını gözler önüne daha fazla sermektedir. Aşağıda görüleceği gibi akademik kariyere aile hayatının etkileri konuşulduğunda çocuk bakımı özellikle kadın akademisyenler için kendi başlarına çözmeleri gereken bir görev olarak ele alınmaktadır.

Akademik Kariyerin Cinsiyetlendirilmiş Bakım Emeği ile İmtihanı

Akademik ders hazırlama, yeni okumalar yapma, araştırma ve yayın yapma gibi ofis dışına uzanan çalışma alanı ve zamanı akademisyenlerin iş yaşam dengesini kurarken en fazla hesaba katmaları gereken özellik olmaktadır. Bakım emeğinin geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümüne göre tesis edilmesi ve bu anlamda kadınların özellikle ev işlerinde ve çocuk bakımında daha fazla rol oynaması, akademik kariyerlerini ve iş yaşam dengesi ile başa çıkma biçimlerini etkileyebilmektedir.

Çocuk sahibi olmanın kariyere etkisini değerlendirirken pek çok kadın akademisyenin ve bazı erkek akademisyenlerin akademik çalışmalarını sürdürebilmek için baş etme stratejileri geliştirdikleri görülmektedir. Gamze (Prof. Dr, Kadın, 44, Evli, 2 çocuk) “[Çocuk sahibi olmak] etkiliyor, ister istemez onlara da zaman ayırmak gerekiyor, daha çok bölünüyorsunuz. Eşiniz her şeyi kendisi yapabiliyor ama onlar yapamıyor. Mesela eskiden eve gittiğimde daha rahat çalışabiliyordum ama şimdi onların uyumasını bekliyorum ancak o zaman çalışabiliyordum.” Özgür (Doç., Erkek, 43, Evli, 1 çocuk) de çocuk sahibi olmak ile kariyeri arasında Gamze'ninkine benzer bir şekilde ilişki kurmuştur: “[Çocuk sahibi olmak kariyerimi] kötü etkiledi. Çocuğa zaman ayırmak gerekiyor ve bu zaman ayırmak çok hoş, fakat çalışmalarımı çocuk uyuduktan sonra yapabiliyorum.”

Özgür gibi babaların varlığına rağmen pek çok akademisyen babalığın anneliğe göre daha az sorumluluğu olduğunu ifade etmiştir. Erkeklerde akademi ve bilimsel çalışmaları yürütme annenin çocuk bakım sorumluluğunu alması ile öncelikli olarak sürdürülebilmektedir. Eşi akademisyen olan ve çocuk bakımını daha çok eşinin yüklediğini belirten Sercan (Arş. Gör, Dr., Erkek, 43, Evli, 1 çocuk): “bence annelik [kariyeri] kesin

olumsuz etkiliyor. Bekar ya da çocuksuz kadınlar daha avantajlı” derken yine eşi de akademisyen olan Nazmi (Dr. Öğr. Ü., Erkek, 59, Evli, 1 çocuk) erkek akademisyenlerin ebeveynlik görevini eşlerine yükleyebildiklerini belirtmektedir: *“Genelde babaların işlerini tercih etme lüksleri var. Çünkü anneye güveniyorlar.”*

Kariyer durdurma noktasında ise hamilelik, çocuk bakımı ve evlilik nedeniyle 7 kadın akademisyen kariyer durdurmalarından söz ederken erkek akademisyenlerde evlilik ve çocuk bakımı dolayısıyla kariyer durdurmaya rastlanmamıştır. Kadınlar için kimi zaman sağlanması ve korunması kolay olmayan aile sorumlulukları ile akademik kariyer arası dengenin sarsılması iç sorgulamalara da neden olmaktadır. Zira, çocuk bakımının akademinin gerekli kıldığı yoğun çalışmalara etkisinin yanı sıra tersi olarak bu temponun çocuk bakımını ihmal ettiğine dair vicdan azabına dönüştüğünü belirten görüşmecilerden de söz etmek mümkündür. Aslı (Prof. Dr, Kadın, 49, Evli, 1 çocuk), çocuk bakımında kendisini zorlayanı: *“zorladı ama bir şeyime engel olmadı, daha az uyku. Vicdan azabı oluyor, akademisyenlik hep vicdan azabı, arada kalıyorsun”* diye belirtmektedir. Pervin (Doç. Dr., Kadın, 39, Evli, 1 çocuk) de annelik ve akademisyenliği yürütmesinde sürekli program yapmayı, kendi annesinden destek talep etmeyi ve planlı olmayı bir gereklilik, âdeta bir mücadele olarak ifade etmektedir: *“Laboratuvarlarda çocuğumu hep anneme bıraktım. Çok zor oldu yıprandım ama kamçıldım. Çok yoruldum ama öldürmeyen güçlendiriyor”*. Pervin, kadınların ev ve aile sorumluluklarının erkeklerde olmadığına değinerek erkek meslektaşları ile kendi durumunu şu şekilde kıyaslamaktadır: *“Erkek meslektaşlarım sadece akademi deneyimi yaşıyorlar ama benim her şeyi planlamam gerekiyor. Erkeklerde kendileri daha öncelikli.”*

İki eşin de akademisyen olduğu durumlarda, cinsiyete dayalı akademik deneyimin farklılaşması daha fazla göze çarpmaktadır. Eşlerin ikisinin de akademisyen olmasını birlikte bir çalışma düzeni oluşturma açısından avantaj olarak gören Cemil bu durumu *“Birbirimizin hâlimden anlıyoruz, önce çalışma sonra evlilik.”* (Cemil, Prof. Dr, Erkek, 50, Evli, 1 çocuk) diye ifade etmektedir. Fakat hikâyenin eşi olan Nazlı tarafından deneyimlenen boyutu aynı şekilde ifade bulamamaktadır: *“Birbirimizi destekledik ama eşinin akademisyen olması zor. Aynı işi yapıyoruz ama ikimizin eşit zamanı yok. Mesela ben yemek yapıyorum, o hiç yapmaz. Bulaşık, ev işleri ve zamanım azalıyor. Uykumdan feragat ediyorum.”* (Nazlı, Doç. Dr, Kadın, 50, Evli, 1 çocuk)

Eşi de akademisyen olan Rezzan ise *“Kadınlar her şeyde erkeğe göre çok daha fazla sorumluluk sahibi, bu nedenle geri kalıyorlar.”* (Rezzan, Dr. Öğr. Ü., Kadın, 57, Evli, 3 çocuk) diyerek eşiyile kendi akademik deneyimi arasındaki farkı belirtmektedir. Eşinin, kendisinin üstlendiği hatta kariyerini durdurmasına neden olan çocuklarla ilgilenme gibi aile içi sorumluluklara ortak olmayıp rahat ve bağımsız çalışmasıyla yükseldiğini eklemektedir. *“Çok zorluk yaşadım. Eşimin umurunda değildi. O öğrencilerine ayırdığı vaktin yüzde birini kendi çocuklarına ayırmadı.”*

Örnekleme içerisinde hem kadın hem erkek akademisyenler bakım emeğinin sorumluluğunun erkek akademisyenlerin hayatında çok fazla bir yansımasından bahsetmemişlerdir. Ancak kadın akademisyenler için durum değişmektedir. Kadın akademisyenler, akademi ile bakım emeği arasında bir dengeli, bazı durumlarda aile yaşamlarında bazı durumlarda ise kariyer gelişimlerinde yaşadıkları zorluklarla birlikte kurmaya çalışmaktadır.

Tartışma

Bu çalışma kapsamındaki görüşmeler hem erkek hem kadın akademisyenlerin akademik kariyer kurma aşamasında evlilik ve çocuk sahibi olma gibi aile yaşamına dair görülen aşamaları ötelediğini göstermektedir. Evlilik ve çocuk sahibi olmak, çoğu zaman akademisyenlerin zihninde eğitimini bitirmek, kadroya atanmak gibi süreçlerden sonra alınabilecek bir karar olarak yer bulmaktadır. Kadın akademisyenler yeni bir aile kurmanın getirdiği iş yükü ve sorumluluklarla kariyer gelişimi için gerekli görülen zaman ve efor arasında kalırken erkek akademisyenler yeni bir aile kurmak için gerekli görülen düzenli ve güvenli bir akademik işe erişmenin etkisini vurgulamaktadır. Bu etkenler, geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümüne göre kadınlara daha fazla bakım emeğinin yüklenmesi, erkeklere ise ana geçim sağlayıcı rollerinin yüklenmesi ile yakından ilişkili olarak kurulmaktadır. Bu, aynı zamanda kadın akademisyenlerin ev içi sorumlulukları ile iş arasında bir bölünme yaşadıklarını göstermektedir. Erkekler için ise düzenli ve başarılı kariyere dayalı iş, aile sorumlulukları ile paralel gidebilmektedir. Bu durum, Bielby ve Bielby'un (1989) da ortaya koyduğu gibi geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümü içerisindeki kadınlarda daha fazla aile özdeşiminin, erkeklerde ise daha fazla iş özdeşiminin dayatıldığı bir deneyim farklılığı göstermektedir. Bu anlamda, erken akademik kariyerde iki cinsiyetten bireylerin de evlenme ve çocuk sahibi olma kararları etkilense de bu etkiyi kadınların aile ve iş arasında bir uyumsuzluk olarak deneyimlediklerini görmekteyiz. Erkek akademisyenler için ise böyle bir ayrıksılık geleneksel cinsiyet rolleri üzerinden kurulmamıştır.

Görüşmelerin bize gösterdiği, akademide kadınların iş ve aile arasındaki dengeyi sağlayabilmek için bireysel olarak mücadele etmek durumunda kaldıklarıdır. Bu durum, bazıları için evliliği ve çocuk sahibi olma fikrini tercih etmemeyi ya da sorgulamayı ve ötelemeyi içerebilmektedir. Ward ve Wolf-Wendel'in (2016, s. 12) de çalışmasının ortaya koyduğu gibi kadınlar çoğu zaman, kariyerleri ile ebeveynlik rolleri arasında kalabilmektedir. Bu, çocuk bakımını göz ardı ederek tasarlanan ideal çalışan normları ile cinsiyetlendirilmiş bakım emeğinin arasında kalmalarına neden olmaktadır. Almanya'daki kadın akademisyenler örneğinde Kemkes-Grottenthaler (2003) benzer bir şekilde anneliğin kariyer gelişiminde bir engel olarak görüldüğünü belirtmektedir. Ankara Üniversitesi örneklemini üzerinden Poyraz (2013) da görüşme yaptığı akademisyenlerden erkek olanların çoğunun evli, kadınların ise bekâr olduğunu belirtmiştir. Erkekler, eşleri sayesinde ev sorumluluklarından neredeyse tamamen uzak kalabilirken mesleklerinin kritik dönemlerini atlatabilmişler fakat kadınlar ev ve iş arasında bir seçim yapmak durumunda kalmaları nedeniyle evlenmeyi tercih etmemişlerdir (Poyraz, 2013, s. 12-13). Belkıs (2016) da Türkiye'de anneliğin akademisyenliğe etkisini ele aldığı çalışmasında, çocuk bakımı ve ev işlerine ilişkin sorumlulukların çalışma, bilimsel toplantılara katılma, ders hazırlama, bilimsel yayın hazırlama gibi akademik etkinliklere zaman bırakmaması nedeniyle kadın akademisyenlerin zaman problemlerine dikkat çekmektedir.

Türkiye kapsamında yapılmış olan TÜİK Aile Yapısı Araştırması, hanede çocuk bakımından %94.4, çamaşır ve bulaşık yıkamadan %85.6, evin günlük toplanması, temizlenmesi ve yemek yapılması işlerinden %85.6 oranlarında kadınların sorumlu tutulduğunu göstermektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2022). Çalışmamızın gösterdiği gibi, yüksek eğitim göstergelerine ve eşitlikçi geliştirilen aile biçimlerinin örneklerini de içermesine karşın pek çok akademisyen, bakım emeğinin esas olarak kadınlara dayatıldığı geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümü içerisinde yer almaktadır. Hem kadın hem erkek görüşmecilerimizin ortaya koyduğu gibi, ortak paylaşım vurgulayan aileler olmasına karşın bakım emeğinin temel sorumlusu pek çok ailede kadınlar olarak görülmektedir. Eşlerin ikisi de akademisyen olduğu durumlarda dahi cinsiyete dayalı iş paylaşımı geleneksel rol dağılımına göre yapılabilmektedir. Bu bakımdan, kadın akademisyenlerin ev işlerine ve çocuk bakımına ayırdıkları vakit ve efor erkek meslektaşlarına göre nicel olarak yaklaşık iki kat olmaktadır. Bakım emeğinin ve buna bağlı sorumlulukların yükünü hissetme ve deneyimleme açısından ise erkek akademisyenlerin kendilerini çok daha kolay akademik çalışmalarına vakfedebildikleri görülmektedir. Buna karşın, kadın akademisyenlerin anlatıları, ücretli ev işi hizmeti alındığında dahi zihinsel ve organizasyonel yüke dair

hissiyatlarını, çocuklarına ya da kariyerlerine yeteri kadar zaman ayıramadıklarına dair vicdani sorgulamaları içermektedir. Bu anlamda çalışma, Amerikan akademisinin cinsiyete dayalı farklılaşmasını ortaya koyan Schiebinger ve Gilmartin'in (2010) bulgularına benzer olarak kadın akademisyenlerin erkeklere nazaran ev işlerine ve çocuk bakımına çok daha fazla vakit ayırarak çift mesai yaparcasına çabaladıklarını ve evde bir eşin bakım emeğinden faydalanmada pek çok erkek meslektaşları gibi avantajlı olmadıklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra, ev işleri ve çocuk bakımındaki düşünme, planlama, zamanlama ve organize etmeyi kapsayan deneyimlerini de ortaya koyan kadın akademisyenler, Dean ve diğerlerinin (2022) vurguladığı gibi aile hayatının bilişsel ve duygusal emeğini yüklenmiş bulunmaktadır. Offer (2014, s. 932) Amerikalı orta sınıf çift kariyerli ebeveynlerle yaptığı araştırmasında, bu emeğin aile meseleleri ile ilgilenen babaların olduğu ailelerde dahi annelere daha fazla duygusal yük ve stres yarattığını ortaya koymaktadır. Daminger (2019, s. 628-629) de ev işlerindeki bilişsel emeğin özellikle daha görünmez, soyut ve güç getirmeyen alanlarında kadınların yer aldığı ve bununla bağlantılı zihinsel yükün kişisel iyi oluş, ilişki tatmini ve çalışma hayatı çıktılarını etkilediğinin altını çizmektedir. Bu anlamda, ev işlerinin fiziksel emek boyutunun yanı sıra duygusal ve bilişsel emek boyutlarını kapsayan zihinsel yükü, işin de zihinsel emeğe çok bağlı olduğu akademide, kadın akademisyenler için önemli bir yük teşkil edebilmektedir.

Akademisyenlik görevlerinin sadece görev yeri ile kalmadığı düşünüldüğünde kadınlara yüklenen ev içi sorumluluğun fazlalığı kariyer gelişiminde zorluklara neden olabilmektedir (Demir, 2018, s. 245-248; Ergöl ve diğerleri, 2012). Bu bağlamda, kadın akademisyenler, kendilerini, çoklu görev ve sorumlulukları ile "*ahtapot*", "*mutfak robotu*", "*klonlanmış insan*", "*İsviçre çakısı*"; "*Zorluklar karşısında güçlü duran biri olarak*", "*hacıyatmaz*", "*savaşçı*", "*öncelikle ev hanımı olarak*", "*maaşlı olan ev hanımları*" ve "*çalışan ev hanımı*" gibi metaforlarla tanımlayabilmektedir (Başarı ve Sarı, 2015). Bizim çalışmamızda da pek çok işi bir arada yapmak durumunda kalmanın baskısını ve stresini hisseden kadın akademisyenlere rastlanmıştır.

Machado-Taylor ve Özkanlı, akademideki kadınların hâlen yapısal engellerle ve ön yargılarla karşılaştığını ve üst pozisyonlarda yer alabilenlerin çoğunlukla çocuksuzlar olduğunu ve erkek meslektaşlarına göre daha uzun sürelerde yükseldiklerini ortaya koymaktadırlar (2013, s. 353) Benzer bir şekilde, Şentürk ve diğerleri (2017), kadınların diğer iş gruplarına kıyasla akademide daha çok yer almalarına rağmen gerek üniversite yönetim kadrolarında gerek üst akademik kadrolarda daha az yer almalarının nedeninin kurumsal işleyişten ziyade aile içi cinsiyetçi iş bölümü olduğunu göstermektedir. Ege Üniversitesinde kadın akademisyenlerle yapılan başka bir çalışmada da (Altınoluk, 2018, s. 62) kadın akademisyenlerin akademik yükselişlerinin cinsiyet rollerine bağlantılı olarak sektöre uğradığı sonucuna varılmıştır. Bu çalışmanın bulguları, literatürdeki bu bulgulara paralel olarak kadın ve erkek akademisyenler arasındaki farklı deneyimleri ortaya koymuştur. Erkek akademisyenlerin evli olduklarında ev içi sorumluluklara ayırdıkları vakit bekâr olanlara göre çok fazla değişmezken kadın akademisyenlerdeki 2 kat artan iş yükü bu açıdan anlamlıdır. Her ikisi de akademisyen olan çiftlerin de ortaya koyduğu gibi, akademisyen eşi olan erkekler kariyer gelişimlerinde evliliklerinin katkısını hissedebilirken kadınlar için aynı avantajlardan bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Aksine, akademisyen eşleri olan kadın akademisyenler, eşleri daha fazla kariyerlerine odaklanabilirken geleneksel bakım emeğini de çifte yük olarak yüklenmek durumunda kalabilmektedir. Amerika'da benzer bir şekilde hem erkek hem kadın akademisyenle yaptıkları ebeveynlik ve akademi çalışmasında O'Laughlin ve Bischoff (2005, s. 103), akademide aile yaşamını anlamının ve desteklemenin çalışma/aile stresini azaltıp iş performansını ve tatminini arttırdığı sonucuna varmıştır. Bizim çalışmamızdaki bulgular da bu stresin tüm akademisyenleri etkilemekle beraber kadınlar için daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç

Türkiye'de kadınların emek piyasasına katılımı yolundaki politikalar değerlendirilirken makroekonomik ortam, kurumlar, cinsiyet ideolojileri ve kadınların koşul ve tercihlerindeki farklılaşmalar arasındaki etkileşimi içerecek çok boyutlu yaklaşımlar önemlidir (İlkkaracan, 2012). Emek piyasasına katılım sadece eğitim ve iş koşullarına bağlı değildir; bu çalışmanın bulgularının da ortaya koyduğu gibi cinsiyetlendirilmiş bakım emeğinin kadın akademisyenlerin işe katılımlarını büyük ölçüde etkilediği görülmektedir. Kadın akademisyenler ya bakım veren konumunda bulunmaktadır ya da en azından çoğu erkek akademisyenin faydalandığı bakım alma durumunda değildir. Bu koşullar altında, çoğu hem ailesel hem akademik beklentilerin arasında mücadele vererek bireysel stratejiler oluşturarak bir denge kurmaya çalışmaktadır. Kadın ve erkek akademisyenler iş ve aile hayatı arasındaki dengelerini kurarken ve kendilerini akademisyen olarak var ederken çok farklı deneyimler ve anlam dünyaları içerisinde geçebilmektedir. Akademik hayatın nasıl kurulduğu, kadınlık ve erkekliğin nasıl anlamlandırıldığı ve bu noktada bakım emeğinin kadınların omuzlarına yüklenmesi bu deneyimleri biçimlendirmektedir.

Bu çalışmadaki kadın akademisyenlerin örneğinde netleştiği gibi kadınların geleneksel cinsiyete dayalı rollerini pekiştiren yaklaşımlar yerine eşitlikçi ve kamusal bakım hizmetlerini de kapsayan sosyal politika önerileri elzem görülmektedir (Buğra, 2020). Fraser'ın da toplumsal yeniden üretim mücadeleleri açısından vurguladığı gibi, kamusal bakım hizmeti, ebeveyn izni, cinsiyet rol dağılımlarında eşitlik gibi alanlarda sosyal politikalara ve çok boyutlu yaklaşımlara ihtiyaç vardır (2016, s. 115-116). Bu bakımdan, üniversitelerin akademisyenlerin bakım ihtiyaçlarını ve sorumluluklarını da göz önüne alarak yapılanması (en temelde okul öncesi kreş hizmetinin kapsanması), bakım emeğinin cinsiyet eşitliği çerçevesinde desteklenmesi ve kamusal bakım uygulamaları gibi politik, mekânsal ve toplumsal dönüşümler gereklidir.

Bu çalışmanın zaman ve konu sınırlılığı içerisinde, kadın ve erkek akademisyenlere ayrı olarak erişmek hedeflenmiştir. Ancak akademisyen çiftleri daha çok içererek iç dinamiklerini daha fazla ortaya koyan çalışmalara ihtiyaç vardır. Geleneksel rolleri dönüştürmeye çalışan bireysel ilişkilerin ne şekilde işlediğini, karşılaştıkları engelleri ve baş etme stratejilerini ortaya koymak da alandaki literatüre katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, bu çalışmanın sınırlılığı içerisinde, akademisyenlerin cinsiyet ve iş deneyimlerine odaklanılmıştır. Kadın ve erkek akademisyenlerin daha geniş kapsamlı cinsiyet ilişkileri içerisinde ayrıntılı bir şekilde ele alınıp geleneksel kadınlık ve erkeklik inşaları ile ne şekilde ilişkilendikleri de literatüre katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte, özellikle cinsiyet temsiliyetleri açısından farklı sektörlerdeki araştırmalar da çalışma hayatı deneyimleri ile toplum yapısı arasındaki bağlantıları açığa çıkarmak için önemli olacaktır.

Kaynakça

- Akkan, B. (2019). Care as an inequality-creating phenomenon: an intersectional analysis of the care practices of young female careers in Istanbul. *Journal of Gender Studies*, 28 (8), 895-905. doi: 10.1080/09589236.2019.1597338
- Altınoluk, D. (2017). Cinsiyetlendirilmiş kurum olarak akademi: erkek akademisyenlerin “öteki” üzerinden erkeklik inşaları. *Masculinities: A Journal of Identity and Culture*, 8, 37-58. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/mjic/issue/43442/530155>
- Başarı, F. ve Mediha S. (2015). Kadın akademisyenlerin ‘kadın akademisyen olma’ya ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(1), 41-51. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/higheredusci/issue/61486/918088>
- Belkis, Ö. (2016). Anneliğin akademik kariyer gelişimine etkileri üzerine nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 250-263. Erişim adresi: http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/26a.ozlem_belkis.pdf
- Bielby, W. T. ve Bielby, D. D. (1989). Family ties: Balancing commitments to work and family in dual earner households. *American Sociological Review*, 54(5), 776–789. doi: 10.2307/2117753
- Baker, M. (2008, Temmuz). The family life of academics: gendered priorities and institutional constraints. Australian Institute of Family Studies yıllık konferansında sunulan bildiri, Melbourne. Erişim adresi: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=26f25efa0321d404f8ea35b3d1a359960b0de667>
- Boyacıoğlu, İ. ve Hünler, O. (2019). Türkiye’de psikoloji alanında kadın çalışmaları ve kadın akademisyenlerin çalışma ortamı üzerine bir inceleme. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2(1), 1-18. doi: 10.33708/ktc.440079
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Buğra, A. (2020). Politics of social policy in a late industrializing country: The case of Turkey. *Development and Change*, 51(2), 442-462. doi: 10.1111/dech.12566
- Buğra, A. ve Yakut-Cakar, B. (2010). Structural change, the social policy environment and female employment in Turkey. *Development and Change*, 41, 517-538. doi: 10.1111/j.1467-7660.2010.01643.x
- Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L. ve Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The Counseling Psychologist*, 35(2), 236-264. doi: 10.1177/0011000006287390
- Daminger, A. (2019) The cognitive dimension of household labor. *American Sociological Review*, 84(4), 609-633. doi: 10.1177/0003122419859007
- Dean, L., Churchill, B. ve Ruppner, L. (2022). The mental load: building a deeper theoretical understanding of how cognitive and emotional labor overload women and mothers. *Community, Work and Family*, 25(1), 13-29. doi: 10.1080/13668803.2021.2002813

- Demir, S. (2018). Akademide kadın: Farklı disiplinlerden kadınların akademideki yeri ve aile yaşamlarıyla etkileşimi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(1), 187-210. doi: 10.14782/marusbd.412643
- Demirtaş, B. ve Gündüz Z. (2020). Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplininde kadın akademisyen olmak: cam tavanlar ve fildişi bodrumlar. *Alternatif Politika*, 12(1), 228-259. Erişim adresi: <http://openaccess.tau.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12846/439/0439.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Dokuz Eylül Üniversitesi Haber Portalı (2021, 13 Aralık). Erişim adresi: <https://haber.deu.edu.tr/dokuz-eyul-arastirma-universitesi-oldu/>
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2012). Türkiye’de kadın araştırma görevlilerinin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 43-49. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/higheredusci/issue/61477/918007>
- Fraser, N., (2016). Contradictions of capital and care. *New Left Review*, 100, 99-117. Erişim adresi: <https://newleftreview.org/issues/ii100/articles/nancy-fraser-contradictions-of-capital-and-care>
- Global Gender Gap Report. (2023). Erişim adresi: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf
- Howe-Walsh, L. ve Turnbull, S. (2016). Barriers to women leaders in academia: Tales from science and technology. *Studies in Higher Education*, 41(3), 415-428. doi: 10.1080/03075079.2014.929102
- Huddleston-Mattai, B. (1995). The black female academician and the “Superwoman Syndrome.” *Race, Gender and Class*, 3(1), 49–64. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/41675346>
- Jardins, J. (2010). *The Madame Curie complex. The hidden history of women in science*. CUNY, New York: The Feminist Press.
- İlkkaracan, İ. (2012). Why so few women in the labor market in Turkey?. *Feminist Economics*, 18(1), 1-37. doi: 10.1080/13545701.2011.649358
- Kemkes-Grottenthaler, A. (2003). Postponing or rejecting parenthood? Results of a survey among female academic professionals. *Journal of Biosocial Science*, 35(2), 213-226. doi:10.1017/S002193200300213X
- Lunn, M. (2007). Women academicians: Gender and career progression. *Jurnal Pendidikan*, 32, 77-90. Erişim adresi: [http://www.ukm.my/jurfpend/journal/vol%2032%202007/Jpendidikan32/Jpend32\[05\].pdf](http://www.ukm.my/jurfpend/journal/vol%2032%202007/Jpendidikan32/Jpend32[05].pdf)
- Machado-Taylor, M. ve Atay Özkanlı, Ö. (2013). Gender and academic careers in Portuguese and Turkish higher education institutions. *Education and Science*, 38(169), 346-356. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/146744/>
- Offer, S. (2014). The costs of thinking about work and family: mental labor, work–family spillover, and gender inequality among parents in dual-earner families. *Sociological Forum*, 29(4), 916-936. doi: 10.1111/socf.12126
- O’Laughlin, E. M. ve Bischoff, L. G. (2005). Balancing parenthood and academia: work/family stress as influenced by gender and tenure status. *Journal of Family Issues*, 26(1), 79-106. doi: 10.1177/0192513X04265942

- Pritchard, R. (2007). Gender inequality in British and German universities. *Compare: A Journal of Comparative and Education*, 37(5), 651-669. doi: 10.1080/03057920701582582
- Poyraz, B. (2013). Akademi kadınların cenneti mi? Ankara Üniversitesi örneği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 1-18. doi: 10.1501/sbeder_0000000057
- Ramsay, K. ve Letherby, G. (2006). The experience of academic non-mothers in the gendered university. *Gender, Work and Organization*, 13(1), 25-44. doi: 10.1111/j.1468-0432.2006.00294.x
- Rosa, R. (2022). The trouble with 'work-life balance' in neoliberal academia: A systematic and critical review. *Journal of Gender Studies*, 31(1), 55-73. doi: 10.1080/09589236.2021.1933926
- Santos, G. G. ve Cabral-Cardoso, C. (2008). Work-family culture in academia: A gendered view of work-family conflict and coping strategies. *Gender in Management*, 23(6), 442-457. doi: 10.1108/17542410810897553
- Santos, G. G. (2015). Narratives about work and family life among Portuguese academics. *Gender, Work and Organization*, 22(1), 1-15. doi: 10.1111/gwao.12061
- Schiebinger, L. ve Gilmartin, S. K. (2010). Housework is an academic issue. *American Association of University Professors*, 96(1), 39-44. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/20694619>
- Shaik, F. J., Fusulier, B. ve Vincke, C. (2019). *A gendered pipeline typology in academia*. A. Murgia ve B. Poggio (Yay. haz.), *Gender and precarious research careers: a comparative analysis* (s. 178-205) içinde. London, United Kingdom: Routledge. doi: 10.4324/9781315201245.
- Şentürk, B., Ayyıldız Ünnü, N. ve Kesken, J. (2017). İş yaşamında toplumsal cinsiyetin etkisi: Türkiye üniversiteleri örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 16, 879-892. doi: 10.18092/ulikidince.321868.
- Thun, C. (2020). Excellent and gender equal? Academic motherhood and 'gender blindness' in Norwegian academia. *Gender Work Organization*, 27, 166-180. doi: 10.1111/gwao.12368
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *Türkiye aile yapısı araştırması 2021*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813>
- Tuncer, S. (2020). Cinsiyetlendirilmiş bir kurum olarak akademi: Türkiye'de akademinin cinsiyet kültürüne bakmak. *Kültür ve İletişim*, 22(44), 173-208. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/823300>
- Ward, K. ve Wolf-Wendel, L. (2016). Academic motherhood: Mid-career perspectives and the ideal worker norm. *New Directions for Higher Education*, 176, 11-23. doi: 10.1002/he.20206
- Yenilmez İnce, M. (2016). Women in academia in Turkey, challenges and oppurtunities. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 289-311. Erişim adresi: <http://acikerisim.comu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12428/1617>
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology*. UK: Open University Press.

Ek: İş Yaşam Dengesi Teması Görüşme Soruları

1. Akademisyen olmak sizin için ne ifade ediyor?
2. Akademisyen olmaya nasıl karar verdiniz?
3. Akademisyen olmanızla ilgili çevrenizden (ör. ailenizden, arkadaşlarınızdan, akrabalarınızdan) olumlu bir tepki aldınız mı?
4. Akademisyen olmanızla ilgili çevrenizden (ör. ailenizden, arkadaşlarınızdan, akrabalarınızdan) olumsuz bir tepki aldınız mı?
5. Aile ilişkileriniz akademisyen olma kararınızı etkiledi mi? Etkilediyse nasıl?
6. Kadın/erkek olmanızdan dolayı akademik hayat deneyiminizde hiçbir farklılık gözlemlediniz mi? Açıklayınız lütfen.
7. Akademik kariyeriniz aşağıdaki kararları nasıl etkiledi?
 - Evlilik kararı
 - Evlenme yaşı
 - Çocuk sahibi olma
 - Çocuk sahibi olma yaşı
 - Diğer
8. Akademik kariyerinizin durmasına neden olacak bir durum ile karşılaştınız mı?
9. Aşağıdaki durumlar akademik kariyerinizi nasıl etkiledi?
 - Evlenme
 - Çocuk Bakımı
 - Aile bireylerinden birisinin bakımı
 - Diğer
10. Kariyerinizi hiç durdurdunuz mu?
11. Kariyerinizi hangi durumlarda durdurmayı/bırakmayı düşünürdünüz?
12. Annelik/babalık deneyiminizin akademik hayatınızı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
13. Akademik hayatınızın annelik/babalık deneyiminizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
14. Çocuk(ların) bakımı ve ev içi sorumluluklar konusunda ailenizde bir görev dağılımı var mı?
15. Ev işlerine günlük ortalama ne kadar vakit ayırıyorsunuz?
16. Ev işleri için ücretli çalışan var mı?
17. Ücretli çalışanla ev işleri ile ilgili iletişimi kim gerçekleştiriyor?
18. Ailenizdeki gündelik yaşam organizasyonunu kim yapar? Her biri için cevaplayınız lütfen.
 - Mutfak alışverişi,
 - Yemek,
 - Temizlik,
 - Bulaşık,
 - Çocuk bakımı,
 - Yaşlı bakımı,
 - Sosyal ilişkiler,
 - Çöp,
 - Boş zaman aktiviteleri
19. Hangi kararları kim verir?
20. Ev içinde hiç yapmam dediğiniz işler var mı?
21. Evlilik, çocuk sahibi olma gibi konularda meslek hayatınız nedeniyle zaman planlaması yapmanız gerekti mi?
22. Annelik ve akademisyenliğin bir arada olduğunda anneliğin akademisyenliğe etkileri nelerdir?
23. Babalık ve akademisyenliğin bir arada olduğunda babalığın akademisyenliğe etkileri nelerdir?
24. Mesleki çalışmalarınız için mesai saatleriniz yeterli oluyor mu?
25. Mesleki çalışmalarınızı evde sürdürebiliyor musunuz? Ne düzeyde açıklayınız lütfen.
26. Ev içi sorumluluklarınız bu süre üzerinde etkili oluyor mu?

Extended Abstract

Purpose

This study analyzes how men and women academics try to establish a balance between private life and academia, their approaches and practices towards marriage, parenthood, and domestic labor. Considering relatively low employment rates of women in Turkey, the academia seems to be one of the most advantageous and gender equal sector in the country. By focusing on care work and work-life balances, it reveals how traditionally defined gendered division of labour can be influential on academic performances, career building and coping strategies.

Design and Methodology

This article relies on an applied exploratory research. The study, designed with a phenomenological approach within qualitative methodology, aims to analyze meanings of lived experiences. Through semi-structured interview questions, it includes the narratives of 36 interviewees; 18 female, 18 male academics from Dokuz Eylül University in Izmir, which is the third biggest city of Turkey. The sample was chosen from the Faculty of Letters and Faculty of Science in Dokuz Eylül University that was recently declared as a research university in 2021. Faculty of letters is composed of %57,3 women %42,7 men in the total of 127 academics, and faculty of science is composed of %53,4 women %46,6 men in the total of 126 academics.

The interview questions aimed to reach subjective experiences of individuals regarding the ways and conditions of their positioning in the academy including gender differences, work and family life. A quota sampling was applied due to gender, academic title, and departmental and disciplinary differences. Hence, all 6 departments in the faculty of science and 8 departments out of 12 in the faculty of letters were included. All interviews were applied face-to-face and tape-recorded.

Out of 36 academics in the sample, 28 (%77; 14 women, 14 men) interviewees are married, 8 (%33, 4 women, 4 men) interviewees were single. Age interval is between 31 and 59 years. Marriage age is 26 for male academics and 32.6 for female academics. 24 interviewees have children. Except one male academic from the faculty of science, all academics' partners are wage employed. 15 academics have academic partners. 3 academic couples with separate interviews are included in the sample.

Findings

The interviews are analyzed in line with the thematic analysis method in order to present their worlds of experience and meaning that contain meaningful, repetitive and coherent codes by linking with the relevant literature. According to the findings, the first of the two dominant themes is how academic career affects family and life decisions; the second is how family and life decisions are reflected in academic career. The findings include results on the ways of staying between starting a family and academic career, the postponement of marriage and childbearing, and gendered care-work. In addition, evaluations are presented on how academics' academic lives, career decisions and how they cope with them are affected by the gendered care work.

Traditionally defined womanhood and manhood, patriarchal inequalities and gendered parenthood affect academics' career and family decisions. The study reveals that work life balance can be an issue for both men and women academics. For men academics, the bread-winner role and obligation to support a family financially are at stake in their family building decisions. For women academics, gendered care work and feelings of pressure due to gender roles, are decisive on their time to marry, to have a child and to focus on their career path.

In our sample, 10 women and 5 men academics narrated that they felt the need to postpone their time of marriage. 13 women 8 men academics (6 of them with academic wives) felt the necessity to postpone their time of childbearing. Among 28 married academics, only 9 (%32; 3 women, 6 men) declared equally shared household responsibilities. 16 (%57; 8 women, 8 men) emphasized gendered division of labour that relied mainly on women care-work in the families. 21 married academics reported that they received paid domestic help with changing intervals. Among these academics, in only one family male partner would communicate and organize with the domestic helper. In 15 families, this would be women's job while in only 2 families it would be a shared task. Moreover, when both spouses are academics, the traditionally gendered care work still persisted. While male spouse could interpret having an academic wife as an advantage to have an understanding wife of his career tasks and working partner, his wife's narratives would unravel unequal division of labour and her double burden with all the gendered care work obligations.

The women academics struggle to sustain their work-life balance more than their male colleagues. Most try to develop coping strategies such as being very well-organized, practical and some feel the obligation to sacrifice between family and career. Some narratives disclose their feelings of guilt and frustration. The gender differences become clearer when both spouses are academics.

Research Limitations

Further studies including more data on academic couples would enrich the dynamics within these differences and hopefully would represent more positive examples. Within the time limitation of this study, only a limited number of academic couples were reached. Besides, this study was limited to represent the relationship of gender and work in academia. The wider discussions on how men and women academics see gender relations, to what extent they relate to traditional constructions of manhood and womanhood can also be valuable to analyze their gendered articulations.

Implications

Our findings are compatible with national and international literature focusing on gendered differences and struggles in academia. The gendered care-work, in this context can not be undertaken as an individual problem. It is intertwined with our gendered social structures and unemployment rate of women cannot be analyzed fully without considering the affects of care-work. Our study contributes to the urge of reconsidering and analyzing of gender and work multidimensionally in the example of academia. The findings can also be fruitful for a more general analysis of employment struggles related to gendered stratification, gendered institutions and care-work especially in the forms of gendered parenthood and gendered division of labour.

In the example of academia, our work also shows how it is significant to understand the intersections of family and career paths for work and life balance within wider social constructions such as gender as discussed in the scope of this article. It aims to contribute to the literature and social policy approaches by revealing the impact of care-work on the experiences of men and women academics in Turkey. A social policy approach that would cover gender equity and public care work services seems to be an urgent need in the light of our findings.

Originality

Studies on gender relations in academia mostly cover the experiences of female academics. Including both male and female academics within its sample, it aims to represent both sides of the story. Thus, it enables a comparative study on manhood and womanhood within their relationship to one another through the experiences of academics.

Araştırmacı Katkısı: Gül ÖZATEŞLER ÜLKÜCAN (%40), Şebnem ÇELİK (%35), Duygu YURTTAŞEN (%25).